

опитам да докажа защо. В случая, както се подразбира, аз докосвам два “вечни проблема” в сферата на правото и етиката: **първо**, този за личностната и колективната вина и отговорност, и, **второ**, този за вината и отговорността на моралния и физическия осъществител на едно или друго осъдително (правно или етическо) деяние. Струва ми се, че самото напомняне за тези “вечни” проблеми” на правото и етиката подсказват на ерудитите правници и етици в каква посока те могат да бъдат интерпретирани, анализирани и оценявани.

Едва ли е нужно на дълго и на широко да се аргументирам, за да докажа, (че без да се отрича връзката и взаимозависимостта между личностната и колективната вина и отговорност), че по принцип вината се отнася предимно до отделната личност, докато отговорността има приоритетна валидност за колектива. Не става дума за механичен, операционно сформирани колектив за грабеж, насилия и убийства. Става дума за обществен - етнически, религиозен и т. н. колектив, който никога и при никакви условия не бива да се идентифицира изцяло и без остатък с отделен негов член или отделни негови членове, извършители на едни или други девианти (с антиобществен и особено пък с антидържавен характер) простъпки. А това означава, че вината на **отделните цигани**, участвали на страната на поробителите по нашите земи не бива да се квалифицира като вина на **ромите изобщо**, на циганските племена и групи по нашите земи.

Самото участие на отделните цигани в антибългарските деяния на османо-турските потисници също подлежи на внимателно оглеждане и оценяване. Едно е, когато то е реализирано по силата на предварително обмислена цел и намерения, а съвсем друго е, когато то е извършено по принуда, чрез насилие, “по чужда команда”. При търсене на вина и отговорност много лесно е всеки да пледира за своето оправдание в принудата, насилието, “чуждата команда”, а не в собственото си съзнание и реализираното поведение. Но това не означава, че правниците и етиците трябва да оценяват само крайната “продукция”, а не и мотивацията, както и системата от условия, в които тя е реализирана.

Към всичко това следва да се прибави още нещо, което, струва ми се, има по-голяма стойност, отколкото докосна-